

НАСТАЎНІК:

Ці стане педагог у беларускім грамадстве медыйнай асобай

Аляксандр АНДАРАЛА

Мікалай ЗАПРУДСКІ

Мікалай БАШКО

Алена РАДЗЕВІЧ

Тамара МАЦКЕВІЧ

Іван ЯКІМЕНКА

Яўген ГРЫГОР'ЕЎ

Платон казаў: «Калі шавец будзе дрэнным майстрам, то дзяржава ад гэтага не пацерпіць, а вось калі грамадзян будучы выхоўваць дрэнныя, недасведчаныя настаўнікі, то мы пацерпім ад гэтага ўсе». Дык ці можа быць непрэстыжнай прафесія настаўніка? Хто і што робіць яе прэстыжнай? Што трэба зрабіць, каб у школу прыйшлі прафесіяналы? Якую кар'еру можа зрабіць настаўнік? І, нарэшце, як затрымаць маладых спецыялістаў у сістэме адукацыі? Аб усім гэтым ішла гаворка падчас «круглага стала», які прайшоў у рэдакцыі газеты «Звязда». Удзел у дыскусіі ўзялі першы прарэктар Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта Аляксандр АНДАРАЛА, прафесар кафедры педагогікі і менеджменту Акадэміі паслядыпломнай адукацыі Мікалай ЗАПРУДСКІ, старшыня Мінскага абласнога камітэта Беларускага прафсаюза работнікаў адукацыі і навукі Мікалай БАШКО, начальнік Цэнтра прафесійнага развіцця і інавацыйнай адукацыі Акадэміі паслядыпломнай адукацыі Алена РАДЗЕВІЧ, намеснік старшыні Таварыства беларускай школы, кіраўнік праграмы «Настаўнік. Школа. Грамадства», рэдактар інфармацыйна-метадычнага сайта для педагогаў nastavnik.info Тамара МАЦКЕВІЧ, настаўнік матэматыкі і інфарматыкі Лошніцкай гімназіі Барысаўскага раёна, суперфіналіст конкурсу «Настаўнік года Рэспублікі Беларусь—2011» Іван ЯКІМЕНКА, настаўнік англійскай мовы сярэдняй школы г.п. Дамачава Яўген ГРЫГОР'ЕЎ.

ПРЭСТЫЖ НЕ НА СЛОВАХ

— Як вы лічыце, хто найперш павінен клапаціцца пра тое, якія людзі прыйдуць заўтра на работу ў школу? Педагагічныя установы вяртаюцца да адукацыі, бо ім патрэбны студэнты? Адміністрацыя школ разам з настаўнікамі, каб было каму перадаць сваю справу? Ці грамадства, бо школа без настаўніка не можа існаваць? І ці шмат вы ведаеце прыкладаў, калі б вучні вярталіся ў свае школы ўжо ў якасці настаўнікаў?

Мікалай БАШКО:

— Зацікаўлены павінны быць усе, каго вы згадалі, у першую чаргу дзяржава. Будучыня краіны залежыць ад адукацыі. Мы ўсе павінны гэта зразумець і быццам бы разумеам, але калі надыходзіць час размяркоўваць дзяржаўныя грошы, то адукацыя чамусьці адыходзіць на другі план.

Я нядаўна сустракаўся ў Стаўбцоўскім раёне з былой настаўніцай, якая перасягнула ўжо 90-гадовы ўзрост: пацікавіўся ў яе, што трэба зрабіць, каб вярнуць настаўніку ранейшы імідж. «Проста трэба сумленна працаваць», — не задумваючыся адказала мне педагог. А з цалкам згодны — за павышэнне прэстыжу настаўніцкай прафесіі трэба змагацца не на словах. Кожны настаўнік на сваім месцы павінен сумленна выконваць свае абавязкі і не спісваць сваю аб'явакасць да справы на нізкі заробак...

У Мінскай вобласці ёсць шмат прыкладаў, калі ў школы вяртаюцца працаваць педагогамі іх былыя вучні. Так, у Сноўскай школе Нясвіжскага раёна з 44 педагогаў 15 — маладыя спецыялісты. Асноўную іх частку складаюць выпускнікі гэтай жа школы. Два пераможцы абласнога конкурсу «Педагагічны старт» — таксама выпускнікі сваіх навучальных устаноў: настаўніца беларускай мовы СШ № 8 горада Жодзіна Юлія Гудкоўская і настаўніца англійскай мовы гімназіі №1 горада Барысава Ірына Макрыцкая. Як прызналася Ірына, яна не бачыць сябе ў іншай прафесіі.

Іван ЯКІМЕНКА:

— У жніўні 2011 года Барысаўскі раён прымаў папаўненне — сярэд маладых педагогаў, размеркаваных у наш рэгіён, было 8 выпускнікоў Лошніцкай гімназіі, прычым двое з іх вярнуліся, каб працаваць у роднай установе. Выпускніца класа, дзе я працаваў класным кіраўніком, таксама скончыла матэматычны факультэт педагогічнага ўніверсітэта і цяпер працуе ў Барысаве настаўніцай матэматыкі.

Аляксандр АНДАРАЛА:

— Калі будзе добры настаўнік, то будзе і добры ін-

жынер, і добры касманаўт, і добры ўрач. Таму клапаціцца пра будучыню нашай школы павінны ўсе. І настаўнікі проста абавязаны думаць, хто прыйдзе ім на змену. Школы павінны хваць за гэта душой! Летась па выніках прыёму ў нас на першым месцы па колькасці першакурснікаў аказалася Мінская вобласць (34% ад агульнай колькасці навабранцаў), на другім месцы — Брэсцкая вобласць (18%), а мінчан сярод першакурснікаў было ўсяго толькі 14%. Такую колькасць даў амаль двухмільённы горад, дзе сёння востра стаіць патрэба ў педагогах па шэрагу напрамкаў падрыхтоўкі.

Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт мэтанакіравана праводзіць прафэсійна-педагагічную работу, і яе вынікі мы адчулі ўжо падчас леташняй прыёмнай кампаніі. У 2014 годзе да нас паступілі 100 медалістаў, а перад гэтым іх было ў пяць разоў менш. Да таго ж сярод першакурснікаў было 200 лічэйстаў і гімназістаў, гэта значыць, што якасць абітурыентаў значна палепшылася. Зразумела, што ад якасці «тканіны» залежыць, які «шыбель» мы ў выніку пашыем. Педагагічны ўніверсітэт адкрывае педагогічныя класы ў Мінску і Мінскай вобласці. А з верасня ў Мінскай вобласці пачнуць працаваць тры педагогічныя гімназіі: на базе маладзечанскай гімназіі №7, салігорскай гімназіі №1 і стаўбцоўскай гімназіі №1. Ёсць прапанова даць магчымасць выпускнікам педагогічных класаў паступаць на педагогічныя спецыяльнасці без дадатковых іспытаў, зразумела, пры наяўнасці характарыстыкі педагогічнага калектыву навучальнай установы. Спадзяёмся, што ў наступным годзе гэтая прывілея будзе ўзаконена.

НЕ АДСТАЦЬ АД ЖЫЦЦЯ

Тамара МАЦКЕВІЧ:

— Праводзілася міжнароднае даследаванне статусу настаўнікаў у розных краінах свету. Высветлілася, што павага да прафесіі настаўніка залежыць у большай ступені ад культурных традыцый, чым ад узроўню жыцця настаўніка. У еўрапейскіх краінах толькі ад 10 да 25% апытаных лічаць, што вучні паважаюць настаўнікаў. Менш як 20% немцаў гатовы прапанаваць сваім дзецям кар'еру настаўніка, а ў Ізраілі толькі 8% апытаных могуць уявіць сабе сваё дзіця ў ролі педагога. Тым не менш у большасці краін людзі ўпэўнены, што настаўнікам трэба плаціць больш. Ва ўсіх 20 краінах, уцягнутых у даследаванне, больш як 59% апытаных упэўнены, што праца настаўніка павінна аплачвацца ў

адпаведнасці з поспехамі яго вучняў. Цікава, што чым вышэйшы ў краіны вынікі ў матэматыцы, прыродазнаўчых навук і чытанні, тым меншае жаданне ствараць падобную сістэму аплаты. Агітацыя за мадэль аплаты «па тэстах вучняў» уласціва якраз краінам з нізкімі вынікамі.

Праводзіліся і іншыя даследаванні, аўтары якіх сцвярджаюць, што статус настаўніка быў высокім у першай палове XX стагоддзя, свайго максімуму ён дасягнуў неўдзельна ў 50-60-я гады, а потым стаў зніжацца. Ёсць меркаванне, што так адбылося таму, што сістэма адукацыі перастала адпавядаць сучасным патрабаванням. І сёння паўсюдна ствараюцца механізмы, каб усё грамадства магло стымуляваць найлепшае ў адукацыі: бацькі — праз школьныя саветы, студэнты — праз выбар выкладчыка і курса, які ён чытае, настаўнікі — праз выбар дырэктара школы, працадаўцы — праз уплыў на змест навучання...

Яўген ГРЫГОР'ЕЎ:

— Я нячаста бываю ў сталіцы, таму мяне зацікавіла, якія прафесіі рэкламуюць у метро: маладых людзей запрашаюць у міліцыю, у выратавальнікі. Гэта медыйныя прафесіі. І я ўпэўнены, што для таго, каб педагог стаў папулярным у грамадстве, ён павінен стаць медыйнай асобай.

НАЙВЫШЭЙШЫ ПІЛАТАЖ

— Але прафесія настаўніка — адна з самых масавых. Ёсць меркаванне, што масавыя прафесіі рэдка бываюць прэстыжнымі... Дапамажыце разбурыць стэрэатып у масавай свядомасці пра педагога як чалавека, які проста не змог рэалізаваць сябе ў больш прэстыжнай сферы...

Мікалай ЗАПРУДСКІ:

— Не месца ўпрыгожвае чалавека, а чалавек месца. Гэта прымаўка мае самае непазрэднае дачыненне да настаўніцкай прафесіі. Тысячы настаўнікаў дэманструюць на сваім прыкладзе найвышэйшы пілатаж у прафесіі. Да такіх педагогаў з вялікай літарай адносіцца і Юрый Дзмітрыевіч Ляшчынскі: яго былыя вучні настолькі паважаюць свайго настаўніка, што выдалі за свае грошы напісаную ім цікавую і карысную для настаўнікаў фізічную кнігу пра рашэнні задач, якую ён цяпер бясплатна распаўсюджае на сустрэчах з калегамі. Педагагічная дзейнасць — увогуле патэнцыяльна творчая прафесія. Ці раскрые настаўнік гэты патэнцыял, залежыць і ад яго, і ад таго, ці створаны ў школе ўмовы для творчай самарэалізацыі. А калі ўсё забівае руціна, калі настаўніку даводзіцца вы-

конваць шмат незразумелай работы, якая ніяк не ўплывае на якасць адукацыі, а толькі адцягвае яго ўвагу ад галоўнага, адбываецца прафесійнае выгаранне.

Тамара МАЦКЕВІЧ:

«Сапраўды, прафесія педагога масавая — у сферы адукацыі працуюць 11-12% ад усяго працаздольнага насельніцтва, але менавіта наша прафесія дае магчымасць стаць шырока вядомым як сярод прафесіяналаў, так і ў грамадстве. Ці шмат мы ведаем выбітных юрыстаў, эканамістаў або бухгалтараў? А імя Аляксандра Маркавіча Фельдмана, які больш за паўстагоддзя выкладае школьнікам матэматыку, вядома не толькі людзям, звязаным з матэматыкай. Трапіць да такога педагога ўсе лічаць вялікай удачай. Увогуле, у педагогіцы шмат «зорак». Самых творчых і неаб'якавых прадстаўнікоў школы аб'яднаў клуб «Крышталны журавель». Яго члены выязджаюць у розныя рэгіёны краіны, праводзяць для настаўнікаў адкрытыя ўрокі, майстар-класы, ладзяць фестывалі педагогічнага майстэрства. Настаўніца фізікі з першай жодзінскай гімназіі Эла Якубоўская кажа: «Калі я праводжу майстар-клас, а на прапанову мне дзесяць хвілін апладзіруюць 70 педагогаў, мая самаацэнка і сацыяльны статус адрэаду паўшышоўца». Мяркую, што і вучні Івана Якіменкі, якія абралі педагогічны шлях, зрабілі гэта таму, што бачылі перад сабой упэўненага, самадастатковага і паспяховага чалавека.

Іван ЯКІМЕНКА:

— Калісьці я ўдзельнічаў у конкурсе «Класны класны» і прапанаваў на ўзроўні жарту: а давайце дагладчаць настаўніцкім сем'ям, каб яны сваіх дзяцей аддавалі ў настаўнікі. Сам я вырас у сям'і педагогаў. Магілёўскі педагогічны інстытут скончылі мае бацькі, старэйшы брат, старэйшая сястра, жонка старэйшага брата, былы муж сястры. Можна сказаць, што ў мяне не было іншага выбару. Але я ўсё ж такі вырашыў падстрахавацца і спачатку скончыў Аршанскае педагогічнае вучылішча па спецыяльнасці «Настаўнік працоўнага навучання і чарчэння», каб пераканацца ў правільнасці свайго кроку. Пераканаўся (смяецца). — Аўт.), і ўжо потым паступіў у педагогічны ўніверсітэт.

Алена РАДЗЕВІЧ:

— А сёння Іван мае ўжо вышэйшую катэгорыю «настаўнік-метадыст» і ўзначальвае клуб маладых настаўнікаў «Будучыня», створаны пры «Беларускім педагогічным таварыстве».

Яўген ГРЫГОР'ЕЎ:

— Я шчыра малады настаўнік, але ўжо другая мая вучанца выбірае прафесію педагога. Калі пасля ўдзелу ў конкурсе «Малады настаўнік Брэстчыны» да мяне падышла вучанца і запыталася, якую вышэйшую навучальную ўстанову я заканчваю, шчыра скажу, мне было вельмі прыемна. У псіхалогіі ёсць паняцце «атрацыя»: псіхалагі лічаць, што любы з нас прасцей успрымае пункт гледжання таго чалавека, да якога ён добра ставіцца і з якім у яго склаліся добрыя ўзаемаадносіны. Гэта значыць, што паспяхова настаўнік у школе мае большы ўплыў на сваіх вучняў і іх бацькоў, чым любы сродкі масавай інфарма-

цыі. Ён становіцца аб'ектам для пераймання.

ПРАВІЛЬНЫ ПІЯР

— У кожнай прафесіі, у тым ліку і педагогічнай, ёсць выпадковыя людзі, для якіх паняцце «прафесійны гонар» — пусты гук. Але менавіта яны ў многім фарміруюць негатыўны імідж. Як можна зменшыць колькасць такіх выпадковых людзей у педагогіцы?

Алена РАДЗЕВІЧ:

— Абараніць школу ад выпадковых людзей дапаможа здаровая канкурэнцыя. Каб маладыя людзі хацелі паступаць у педагогічныя ВНУ, а потым працаваць у школе, перад вачыма вучняў павінны быць адпаведныя прыклады: сучасны настаўнік — паспяхова малады чалавек (дзяўчына ці хлопца), які можа дазволіць сабе вандраваць, займацца спортам, сучасна апрацаваць, чалавек, які чытае сучасную літаратуру, ходзіць у тэатры, свабодна валодае сучаснымі гаджэтамі. І чым больш будзе такіх прыкладаў, тым больш старшакласнікаў перастануць глядзець на прафесію педагога як на перспектыўную. Чаму увогуле выпускнікі педагогічных ВНУ вяртаюцца ў школы, дзе яны навучаліся? Мяркую, што з прычыны той атмасферы, якая там панавала, праз настаўнікаў, якія натхнілі іх на прафесійны выбар.

Пры прыёме на работу павінен быць прадугледжаны сацыяльны пакет для настаўнікаў, які гэта адбываецца на працягу года ў школе можа праводзіцца маніторынг, а пераможца выбіраецца рашэннем Савета школы. Калі маладыя людзі адчуваюць павялічанае стаўленне да сябе, матэрыяльную стабільнасць, магчымасць весці паўнаватасны лад жыцця, прэстыж прафесіі вырасце. Педагагічнай прафесіі патрабуецца грамадскі піяр.

НЕ БЫЦЬ ВІНЦІКАМІ

— У рэаліях нашага часу вобраз настаўніка ў вачах бацькоў, а значыць, і грамадскасці, у большай ступені фарміруецца дзецямі, з якімі ён штодня кантактуе. Сёння настаўнік-няўдачнік, настаўнік-аўтсайдар, які пастаянна скардзіцца на нізкі заробак і цяжкія ўмовы працы, адназначна успрымаецца дзецямі як адмоўная мадэль жыцця. Як вы лічыце, што трэба зрабіць нашым настаўнікам, каб вярнуць сабе прызнанне і павагу?